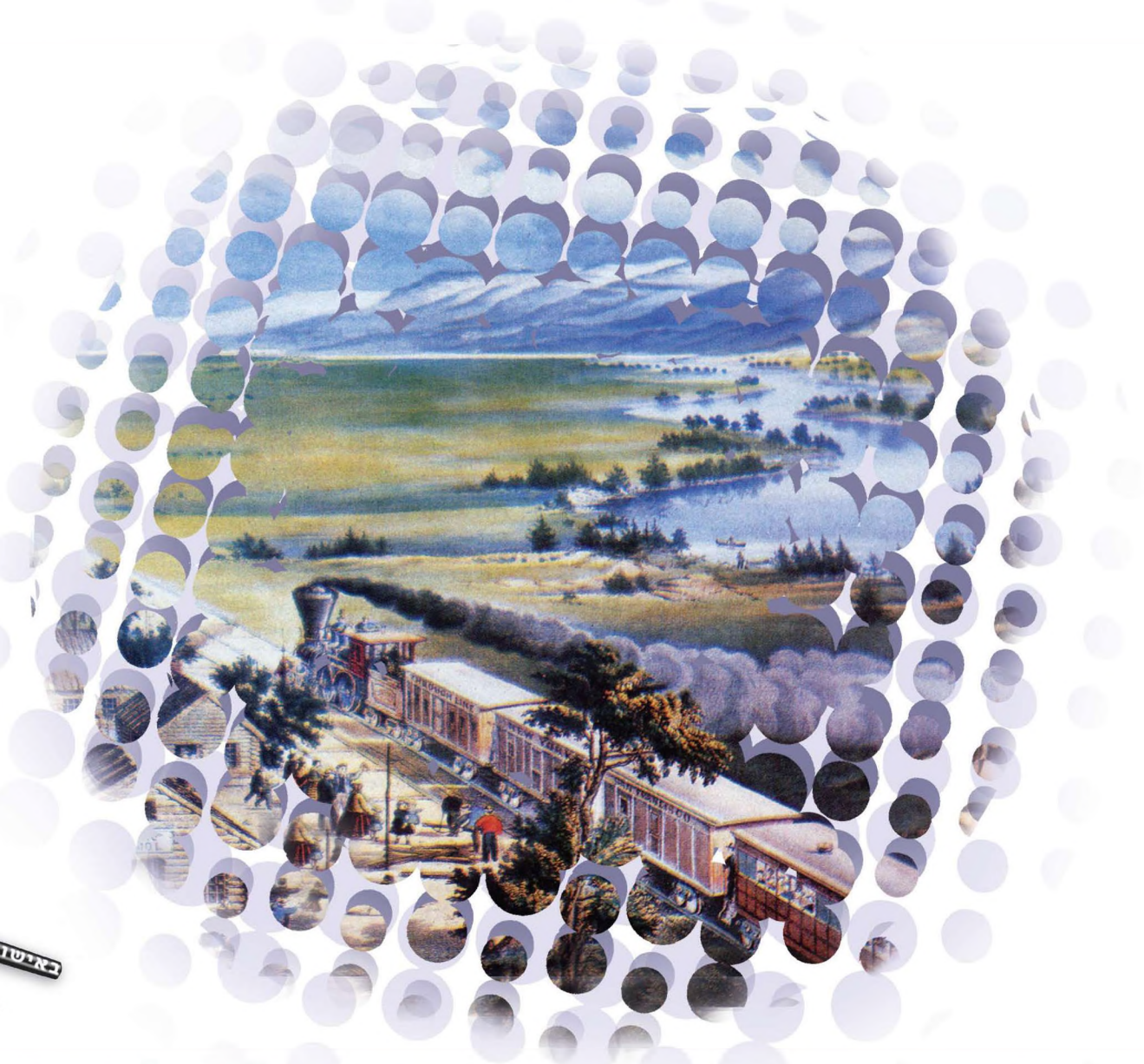

תולדות ארצות הברית

חזון, משברים וצמיחה

יונינה פלורסהיים

משרד החינוך

ספר לימוד לחטיבה העליונה

מרכז זלמן שזר ירושלים

תולדות ארצות הברית

חזון, משברים וצמיחה

יונינה פלורסהיים

יועץ מדעי: פרופ' מנחם בלונדהיים

ספר לימוד לחטיבה העליונה

משרד החינוך

אישור מס', 4173

אושר בתאריך: 25.12.07

מרכז זלמן שזר

ירושלים

American History

Yonina Florsheim

מורים שקראו טיוטות של הספר והמדריך למורה: ד"ר נעמי ורד, פנינה בנג'י, רקפת ענזי

סיוע בהפקה: דבורה קליין, מעין אבינרי־רבהון

מביא לבית הדפוס: יחזקאל חובב

עריכת לשון: נועם לסטר

מפות: סטודיו גדעון דן

עיצוב: גאמא עיצובים, ירושלים

Published with the assistance of

The Office of Public Affairs, Embassy of the United States, Tel Aviv

מסת"ב 9-237-227-965-978 ISBN

מספר קטלוגי 185-560 Catalogue No.

© כל הזכויות שמורות למרכז זלמן שזר לתולדות ישראל, תשס"ח

© Copyright by The Zalman Shazar Center for Jewish History, Jerusalem

Printed in Israel, 2008

אין להעתיק או להפיץ ספר זה או קטעים ממנו,
בשום צורה ובשום אופן, אלקטרוני או מכני, לרבות צילום או הקלטה,
ללא קבלת אישור בכתב מהמוציא לאור.

סדר ועימוד: גאמא עיצובים, ירושלים

לוחות והדפסה: דפוס איילון

תוכן העניינים

5	הקדמה ותרגיל פותח
5	החלום האמריקני
6	על הספר
יחידה 1: ההגירה וגיבוש האומה האמריקנית	
8	מבוא
10	פרק 1. ההגירה לארץ חקלאית ולשפע משאבים (1880–1607)
14	פרק 2. 'המהגרים החדשים': ההגירה אל חברה בתהליכי עיור ותיעוש
25	פרק 3. פלורליזם תרבותי
28	נספח: הספר כגורם המעצב של האופי והאתוס האמריקני – מתוך התזה של טרנר ועליה
יחידה 2: ממשל בארצות הברית חלק ראשון: החזון של האבות המייסדים	
34	פרק 4. השגת העצמאות מארץ האם
40	פרק 5. גיבוש חוקה לארצות הברית
חלק שני: הממשל והחוקה האמריקניים במבחן הזמן – המתח שבין שימור ושינוי	
51	פרק 6. הגברת מעורבותם של ההמונים בפוליטיקה: ימי הנשיא ג'קסון
59	פרק 7. משבר הברית – מלחמת האזרחים בין הצפון לדרום
80	פרק 8. המאבק לשוויון זכויות גזעי
98	פרק 9. ליברליזם בצל אימפריאליזם
יחידה 3: התפתחותה הכלכלית של ארצות הברית	
106	פרק 10. התפתחותה הכלכלית של ארצות הברית עד אמצע המאה ה־19
110	פרק 11. 'העידן המזהב' – עלייתם של העסקים הגדולים
122	פרק 12. מחאה נרחבת נגד העסקים הגדולים
128	פרק 13. הרפורמה הפרוגרסיבית
132	פרק 14. בין שתי מלחמות עולם – משגשוג לשפל עמוק
142	פרק 15. מדיניות ציבורית בארצות הברית במחצית השנייה של המאה ה־20

יחידה רביעית: מדיניות חוץ וביטחון
בארצות הברית

חלק ראשון: מדיניות החוץ של ארצות הברית עד
מלחמת העולם השנייה

פרק 16. עקרונות יסוד בניהול מדיניות החוץ של
ארצות הברית 152

פרק 17. הרפובליקה האימפריאלית 156

פרק 18. אמריקה אל מול פני מלחמה עולמית 162

פרק 19. בין שתי מלחמות העולם: נסיון
השיבה לבדלנות 170

חלק שני: ארצות הברית מעצמת־על במחצית
השנייה של המאה ה־20

פרק 20. המערכת הבינלאומית החדשה – עולם
דו־קוטבי 177

פרק 21. מלחמה מתוך הסכמה לאומית אמריקנית –
המלחמה הקרה עד שנות השישים 183

פרק 22. משבר ההסכמה הלאומית במדיניות החוץ
והביטחון – מלחמת וייטנאם 200

פרק 23. תהפוכות והפתעות – הזירה הבינלאומית
עד ראשית המאה ה־21 208

אחרית דבר 214

נספחים

נספח 1. נשיאים ותאריכים 216

נספח 2. חוקת ארצות הברית של אמריקה 222

נספח 3. אמריקני מהו? קרבקר: מכתבים מחוואי
אמריקני 233

מקורות לתמונות 237

הקדמה ותרגיל פותח

החלום האמריקני

מאז התגלתה יבשת אמריקה בפני האירופים ב־1492, נוצר קשר בין שתי היבשות. תחילה בעיקר ביזמת הספרדים, שבשליחותם יצא קולומבוס למסעו, ומאוחר יותר הצטרפו גם בני המעצמות האחרות. אלה הוציאו משלחות אל ה'עולם החדש' בחיפוש אחר אוצרות ובתקווה שניתן יהיה לנצל מקומות אלה מבחינה כלכלית. אט־אט החלו הארצות החדשות לקבל צורה בעיני האירופים. מלכי המעצמות סימנו לעצמם טריטוריות ותפסו בעלות עליהן, ואף ניסו ליישב אותן באירופים. התעניינותם ב'עולם החדש' גברה והלכה.

בשנת 1588 נערך קרב איתנים בין שתי המעצמות הימיות, אנגליה וספרד, ובו הביס הצי האנגלי את הספרדי. זוהייתה נקודת מפנה שלאחריה החלה אנגליה להתעצם עד שנעשתה ל'גבירת הימים' – תואר שנשאה בגאון עד המאה ה־20 – מה שאפשר לה להשיט את ספינותיה ללא חשש פגיעת אויב באוקיינוס האטלנטי. כעשרים שנה לאחר ניצחונם של האנגלים, התייצבו היחסים הבינלאומיים ונפתחה תקופת שלום. אז החלו חברות מסחר אנגליות לעודד תושבים שהיו מוכנים לכך, להתיישב ביבשת החדשה. אלה העתיקו את מגוריהם אל אזורים שסומנו כשייכים לכתר הבריטי **בחוף המזרחי של אמריקה הצפונית**. ההתנחלויות הראשונות נכשלו, בעיקר בגלל התנאים הקשים (שיתוארו בהמשך). אך עם הזמן, בדרכים שונות, הצליחו חלק מן היישובים להחזיק מעמד ואף להתפתח לכלל קהילות מאורגנות ומשגשגות, הכול תחת שליטת מלכי אנגליה, ובעידודם. ערב ההתנתקות מאנגליה, ב־1775, היו מתיישבים אלה מאורגנים ב־13 מושבות שאוכלוסייתן מנתה קרוב ל־2.5 מיליון נפש. המתיישבים היו רובם ככולם מהגרים אירופים וצאצאיהם.¹

היו סיבות כבדות משקל שגרמו לאנשים לקום ולעזוב את מולדתם המוכרת להם, ולצאת למסע חוצה אוקיינוס, בתנאי חוסר וודאות המאפיינים הגירה. **מה יכלו אירופים בני הזמן ההוא לדעת על 'העולם החדש'?** כדי לקבל מושג על כך נקרא מדברי מישל גיום ז'אן דה־קרבקר, מהגר מצרפת שהתיישב במושבה ניו־יורק. בשנות השבעים של המאה ה־18 הוא העלה על הכתב את תיאוריו ורשמיו מאמריקה הצפונית, ושלח אותם לאירופה.

שאלות

קראו את נספח 3 ('אמריקני מהו') וענו על השאלות האלה:

1. איזה שיפור חומרי חל בחיי המתיישבים באמריקה הצפונית, ביחס לתנאי חייהם באירופה, לפי תיאורו של קרבקר? (קטעים ב, ג).
2. קרבקר מציג את הניגוד בין אירופה לאמריקה לא רק מבחינת אורח החיים אלא גם מבחינת התשתית הערכית. מהי הביקורת שהוא מותח על עולם הערכים של החברה האירופית?
3. לדיון: המהלך שעשו המהגרים אינו רק מעבר גיאוגרפי, טוען קרבקר, אלא גם שינוי באישיותם: 'כאן הם נעשו לבני אדם'. אספו נתונים מדבריו והשיבו על השאלה: איזה שנוי אישיותי עבר על המהגר אחרי שהתיישב באמריקה?
4. לדיון: קרבקר היה אחד מאלה שהעלו על הכתב, פרסמו והפיצו (אולי לא במודע) את ניסוחו התמציתי של החלום האמריקני (מבלי לקרוא לו כך). מהו אותו חלום – חומרי וערכי – שלדברי קרבקר רבים כל כך הצליחו להגשימו במאה ה־18?
5. מדברי קרבקר אפשר להבין מה התנאים שהציעה אמריקה, ושבזכותם עשו? היה החלום האמריקני להתגשם עבור אנשים רבים. מה הם תנאים אלו?

קרבקר שיקף את המציאות שראה, גם אם בנימה אידיאלית, וביטא היטב את החלום האמריקני, את הייעוד שרבים שמו לנגד עיניהם כאשר עזבו את העולם הישן ושמו פעמיהם לעבר העולם החדש. אלו היו התקוות שהניעו במשך כמה מאות שנים מיליונים של מהגרים, וגם אמריקנים רבים שכבר נולדו בעולם החדש. תקוות אלו התגבשו בהדרגה לכלל אתוס,² שנתפס כמאפיין את אורח החיים האמריקני, ומשלב מסוים – אף כמחייב את מי שרוצה להיחשב בן־האומה.

דברים אלו מעוררים שאלות: מה עלה בגורלו של אותו חלום? איזה פוטנציאל מעשי יש לחלומות גבוהים, ואילו סיכונים הם טומנים בחובם? האומנם הצליחו המתיישבים באמריקה הצפונית להקים חברה בעלת משטר שוחר חירות ושוויון? האומנם הצליחו כל המתיישבים וצאצאיהם

1. לצדם של המהגרים האירופים חיה קבוצה משמעותית של מהגרים בכפייה – עבדים שהובאו מאפריקה. העבדים הראשונים הובאו כבר ב־1620.

2. אתוס (יוונית): מערכת של רעיונות, ערכים והתייחסויות המאפיינת קבוצת אנשים או פעילות מסוימת. מערכת רעיונות וערכים שאנשים מכבדים ומעריכים, ואף מחנכים לאורם ומקווים למימושם. לדוגמה: האתוס הפרוטסטנטי, האתוס הציוני.

על הספר

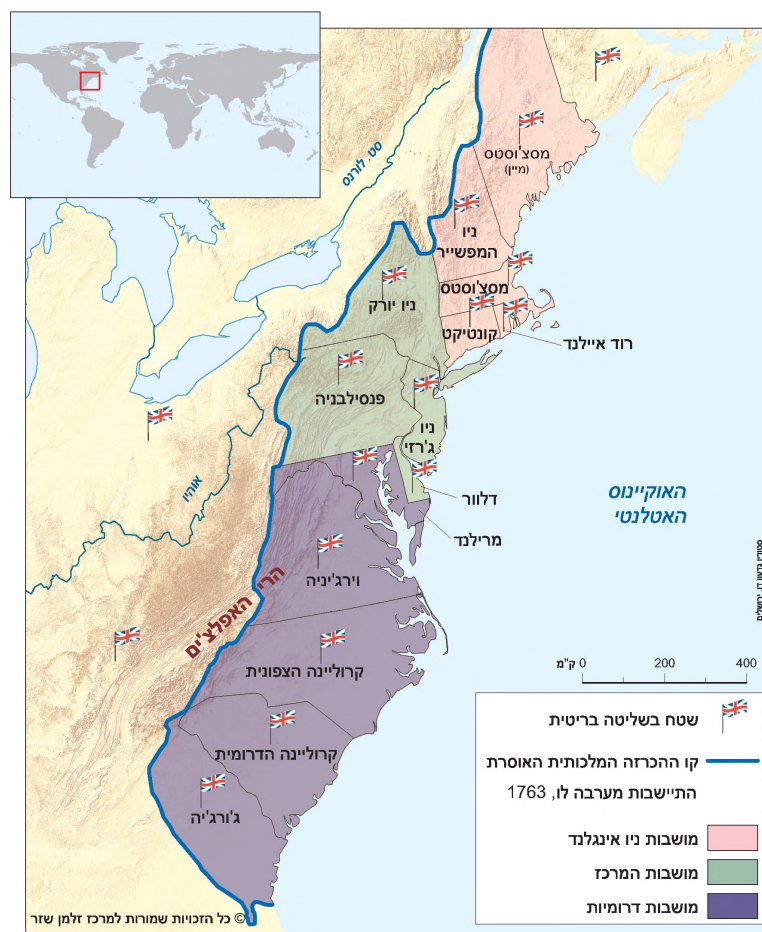
ספר לימוד זה ערוך בשיטה נושאת. היחידה הראשונה תברר מיהם האמריקנים, וכיצד עשויים מהגרים להתלכד ולהתגבש לעם. היחידה השנייה תברר את שיטת הממשל בארצות הברית, ותתמקד בהתפתחויות חשובות שחלו בה. היחידה השלישית תעסוק בכלכלה, והאחרונה – במדיניות החוץ והביטחון של ארצות הברית. כל אחת מן היחידות נפתחת בביור החזון והאתוס שהחברה האמריקנית ביקשה ללכת לאורו בנושא האמור, ואחר כך עוקבת אחר השתלשלות הסיפור ההיסטורי. ננסה לבחון את השאלה, באיזו מידה יכול היה החזון הראשוני להמשיך ולשמש מורה דרך. נחפש הסברים לשינויים בחזון או לסטייה ממנו, ולצד זה נצביע על היסודות שהשתמרו, אף אם בשינוי צורה.

החזון האמריקני נבנה מתוך התייחסות לרעיונות ולערכים אירופיים, ובחלקו הוא המשיך וביצע של המלצות מהפכניות שבאירופה התקשו להוציא לפועל. בני הזמן היו מודעים להבניית הזהות החדשה שלהם, וזו הוצגה לא פעם כמנוגדת לערכי היסוד ולאורח החיים המקובלים באירופה. לאורך הקורס נעמוד על הפערים שבין שתי התרבויות ועל היחסים המורכבים ביניהן. בצמתים אחדים נוכל להבין את ההתפתחות מתוך השוואה בין החדש והישן, שתיבחן באופנים שונים: כהשוואה בין תרבויות שונות – אמריקה מול אירופה; כהשוואה בין זמנים שונים – ההווה הנבחן לעומת מה שהיה לפניו; וכהשוואה בין תיאוריה לביצועים – המציאות מול האתוס שאמור היה לעצב אותה.

כל אחת מארבע היחידות בנויה באופן כרונולוגי, ומכילה מבחר קצר של פרשיות להעמקה. ביקשנו להעמיק בעניינים שבהם מצאנו דילמות העשויות להיות רלוונטיות לתלמידים הישראלים (למשל, דילמות המשקפות התנגשות בין ערכים). עם זאת ניסינו שלא לדלג על פרשות חשובות בהיסטוריה האמריקנית, אף כי אפשר להתווכח על היקף ההתייחסות בספר לאחדות מהן. מידע מקדים שנראה לנו חיוני לקיום דיון בנושאים מסוימים נמסר בכל מקום שהיה בו צורך, ולכן ויתרנו על מבוא כללי. ברור שמידע רב לא הוכנס לספר, בבחינת 'ואידך – זיל גמור'.

להתבסס כלכלית ולהיות עצמאיים, תוך שמירה על ערכי חירות ושוויון של האזרחים האחרים? האם הקימו המהגרים אומה לכידה, או שמא נותרו אוסף של בני לאומים שונים, מחוסרי קשר זה לזה? וכיצד יכלו ערכי החירות והשוויון לבוא לידי ביטוי ביחסיהם של האמריקנים עם מדינות אחרות? המציאות היא מורכבת, ואנו נתעניין במורכבות זו.

הספר שלפנינו מציג פרקים חשובים בתולדות ארצות הברית. הלומדים מוזמנים לעיין בתהליכי יסוד פוליטיים, כלכליים, תרבותיים וחברתיים. תהליכים אלה יוצגו גם בהיבט הערכי שלהם – היבט שאמריקה מצהירה על מחויבות לו השכם והערב.

מפת 13 המושבות בשנת 1763

בשנה זו הסתיימה מלחמת שבע השנים בניצחון בריטניה. הבריטים זכו בתוספת שטחים באמריקה הצפונית, על חשבון צרפת וספרד, אבל לא הרשו למתיישבים שלהם להרחיב את גבולות ההתיישבות ולעבור את הרי האפלצ'ים.

1. 'מחלקה רביעית' של אניית נוסעים טרנס-אטלנטית, בערך רוב המהגרים בזמן זה הפליגו בתנאי צפיפות קשים על הסיפון הפתוח או בבטן האנייה.

2. כרטיס ברכה לשנה טובה 'בצל כנפיך' ששלחו יהודים אמריקנים זה לזה, ובו ביטאו את התרגשותם לנוכח יכולתם לקלוט את המוני אחיהם העניים ממזרח אירופה, ולאפשר להם ליהנות עמם מן 'החלום האמריקני', 1909.

3. כיתת בית ספר יסודי בברנטווד, קליפורניה 1995.

1 יחידה

ההגירה וגיבוש
האומה האמריקנית

מבוא

מושגים

- ▲ מדינת הגירה
- ▲ מניעים דוחפים להגירה
- ▲ מניעים מושכים להגירה
- ▲ ספר
- ▲ פסל החירות
- ▲ כור היתוך
- ▲ הטמעה
- ▲ נישואי תערובת
- ▲ מהגרים ותיקים
- ▲ מהגרים חדשים
- ▲ WASP
- ▲ פלורליזם תרבותי

ביחידה שלפנינו נברר כיצד הפך אוסף של מהגרים, שבאו מכל קצות תבל, **לאומה אחת** בעלת זהות משותפת, ובעלת אורח חיים ועולם ערכי ייחודיים להם. נשאל מה היו תהליכי ההשתלבות – האמריקניזציה – שעברו המהגרים, ושפשו להם להפוך ל'אמריקנים'. נברר מה היו היעוד והחזון של הארץ הקולטת וכיצד הם הצטיירו – בעיני בני המקום, ובתקוותיהם של המהגרים. נגלה שלשאלות אלה יש יותר מתשובה אחת.

ארצות הברית היא מדינת הגירה, כלומר מדינה שהוקמה בידי מי שאינם בני המקום אלא היגרו אליה ממקומות אחרים לשם התיישבות קבע. עד שנת 2001 היגרו לארצות הברית כ־72 מיליון נפש. אנשים אלה וצאצאיהם מרכיבים את האומה האמריקנית,³ אשר בשנת 2008 מנתה 300 מיליון נפש.

האינדיאנים

אביזרים פשוטי ערך, את מה שאחר כך נמכר ביוקר רב, בעיקר פרוות. הידע שבידיהם אפשר למתיישבים הלבנים להפיק תנובה וכמויות מזון גדולות יותר מעיבוד האדמה. כך יכלו אוכלוסיית המושבות האנגליות לגדול ולעלות על מספר האינדיאנים, וכבר בשלב מוקדם (בשנת 1700) הגיעו המתישבים הלבנים לעליונות מספרית. האדם הלבן הביא אתו לעולם החדש (לא בכונה ולא באופן מודע) מחלות חדשות שהאינדיאנים לא היו מחוסנים נגדן, ואלה המיתו מספרים עצומים במגיפות של חצבת, אבעבועות רוח ושפעת. מעריכים שאוכלוסיית האינדיאנים בשטח שהוא היום ארצות הברית היתה בשנת 1492 כ־850,000 נפש. לאחר ארבע מאות שנות מגע עם האדם הלבן, ב־1890, היה מספרם פחות מ־300,000.

ברוב שנותיה של ארצות הברית נאבקה ממשלתה באינדיאנים. היא גירשה ונישלה אותם, והרגה בהם. כשהתמרדו נגד הגירוש והנישול, הרג בהם הצבא ללא היסוס. במהלך המאה ה־19 דחקה אותם הממשלה לתוך 'שמורות', בשטחים מוגדרים ומרוחקים במערב המדינה, ולא אפשרה את השתלבותם בחברה האמריקנית. אחת הפרשיות החמורות היתה גירוש שבט הצ'רוקים. שבט זה חי בצפון מערב ג'ורג'יה תחת הסכם כתוב עם הממשל הפדרלי. הם עיבדו את אדמתם וחיו בשלום עם סביבתם, תוך פיתוח תרבותם הייחודית (בין היתר היה להם עיתון דו־לשוני – באנגלית ובצ'רוקית בתעתיק לאותיות אנגליות). ב־1828 נתגלו מרבצי זהב באדמות השבט. מתיישבים לבנים נהרו למקום, ואז נטלה מדינת ג'ורג'יה לעצמה את סמכות השיפוט באזור תוך הפרת ההסכם עם השבט. השבט פנה לבית המשפט העליון האמריקני בטענה שהופר ההסכם הפדרלי אתם – וזכה במשפט. אף על פי כן המשיך הנשיא ג'קסון בפעולת הנישול וגירש את כל השבט לאזור רחוק באוקלהומה, בניגוד לפסיקת בית המשפט.

מתחילת המאה ה־20 שינתה ארצות הברית את מדיניותה, העניקה לאינדיאנים אזרחות ואפשרה את קליטתם בתוכה. למרות זאת, במאה ה־21 רבים מבני האינדיאנים עדיין מתקשים להשתלב בחברה ובמערכות הכלכלה והתרבות של ארצות הברית.

עמים נודדים הגיעו ליבשת אמריקה לפני כ־25,000 שנה. הם השתמשו כנראה ב'גשר יבשתי' שחיבר בין אסיה לאמריקה, במקום שבו נמצא היום מיצר ברינג (ראו מפת העולם), שאז לא היה מכוסה במים. במהלך תקופה ארוכה מאוד התפשטו עמים אלה על פני כל יבשת אמריקה – הצפונית והדרומית – ובזמן גילוי העולם החדש על ידי קולומבוס מנתה אוכלוסייה זו בין 15 ל־20 מיליון נפש. קולומבוס כינה אותם אינדיאנים, מתוך הנחה שהגיע להודו (India). גם אחרי שהתברר כי טעה, לא שונה שמם בפי האירופים (בניגוד לכך, את שם המקום הם שינו – לא 'הודו' אלא 'אמריקה', על־שם אמריגו וספוצ'י). הוא יצא למסעי תגליות בעקבות קולומבוס ופרסם ספר שזכה לחשיפה רחבה וכתרתו 'העולם החדש').

חלק מן האינדיאנים יצרו תרבויות מפותחות ביותר, הגיעו להישגים מרשימים בבנייה (מבני ציבור ומערכות תחבורה והשקיה) ובמדע, וחיו בעושר רב. המפורסמות שבתרבויות אלה היו המאיה במרכז אמריקה (שהיתה בשיאה במאות 4–10 לספירה); האינקה בפרו; והאצטקים במקסיקו (שתי האחרונות פרחו בשלהי ימי הביניים, עד לכיבושן והחרבתן בידי הספרדים במאה ה־16).

מצפון למקסיקו חיו השבטים האינדיאנים השונים ללא קשר זה עם זה. חלקם בכפרים המבוססים על עבודת אדמה וחלקם כנוודים שהתבססו בעיקר על צייד. המתישבים האנגלים שבאו מאז תחילת המאה ה־17, חיו לצד האינדיאנים, לרוב ביחסי יריבות ועוינות.

האינדיאנים לא יכלו לעמוד מול האדם הלבן: הכובש האירופי החזיק בנשק חם – אבק שריפה – ואילו האינדיאנים השתמשו בנשק קר – בחץ וקשת, גרזנים וכדומה. כבר במפגש הראשון איתר האדם הלבן את ההזדמנות לנצל את הפערים בין שתי התרבויות גם לצרכי מסחר. האירופים קנו מן האינדיאנים, בסחר חליפין ותמורת

המניעים להגירה

ראשוני המהגרים האירופים הגיעו לאמריקה הצפונית בתחילת המאה ה־17. הם באו מאנגליה אל מושבת ורג'יניה (ב־1607) ואל מסצ'וסטס (ב־1620). למהגרים הראשונים היו סיבות טובות לעקור ממולדתם ('מניעים דוחפים'):

א. **מניעים כלכליים** – איכרים שנושלו מחלקת האדמה שאותה עיבדו במשך שנים, עירוניים מחוסרי עבודה, בעלי חוב שלא יכלו לעמוד בפירעון חובותיהם – כל אלה נשאו עיניים בתקווה לחיים חדשים ב'עולם החדש'.

ב. **מניעים דתיים** – במאה ה־16 הכריז המלך האנגלי הנרי השמיני על שליטת הכתר בכנסייה האנגלית (האנגליקנית), וניתוקה ממרות הכנסייה הקתולית. הממסד החדש אימץ חלק מעקרונות הפרוטסטנטים, כגון לגיטימציה לגירושין, ביטול הנזירות וביטול הדרישה מכמרים לחיי פרישות. המלך פתח במדיניות של רדיפות ואפליה נגד מתנגדי השינוי ונגד בעלי דעות דתיות שחרגו מן הגרסה הרשמית. מדיניות זו הופעלה גם על ידי יורשיו, ובמאה ה־17 סבלו ממנה במיוחד בני כתות פרוטסטנטיות שפרשו מן הכנסייה האנגליקנית. נרדפים כאלה יכלו למצוא מקלט בארץ הרחוקה, ב'עולם החדש'.⁴

ג. **מניעים פוליטיים** – במהלך רוב המאה ה־17 היתה אנגליה נתונה במאבק פוליטי קשה בין המלך (האבסולוטי) ובין הפרלמנט, שדרש להגביל את סמכויותיו של המלך. התחוללו מלחמות אזרחים, ונתינים רבים נרדפו בגלל דעותיהם. רבים חיפשו מקום שבו יוכלו ליהנות מיותר זכויות בסיסיות, משיתוף מסוים בשלטון ומשקט ממלחמות.

במהלך אותו זמן הובאו לאמריקה הצפונית גם מהגרים בכפייה – העבדים. הם הובאו מאפריקה על ידי סוחרים, שמצאו 'שוק' מצוין במושבות שנקקו לידיים עובדות. על מהגרי הכפייה נלמד להלן ביחידה השנייה.

בסוף המאה ה־17 התאפשר באנגליה בהדרגה יותר חופש דת, והשתרר בה רוגע פוליטי, אולם אנשים המשיכו לעזוב אותה. היו כאלה שהשינוי לא סיפק אותם, והיו כאלה שעזבו ממניעים כלכליים. מניעים דומים היו גם לאנשים במדינות אחרות באירופה. אנשים שסבלו מאפליה, מרדיפות, מדיכוי, ממלחמות או מעוני, יצאו גם ממדינות אלה להתיישב באמריקה הצפונית. מאז לא פסק זרם ההגירה אליה, ומקומות המוצא של המהגרים התגונו בהדרגה ובמאה ה־20 הקיפו את כל ארצות תבל.

לצד 'הגורמים הדוחפים' היו גם 'גורמים מושכים', שבגללם בחרו המהגרים ביעד מסוים דווקא. לאורך כל ימי ההגירה בעת החדשה, היתה ארצות הברית יעד מועדף, שקלט את המספר הגדול ביותר של מהגרים.

'כולנו בני מהגרים'

המהגרים שהגיעו אל אמריקה הצפונית לאחר גילוייה בידי קולומבוס, לא הגיעו לארץ ריקה; הם מצאו בה ילידים, שאותם הם כינו אינדיאנים (ראו חלון). ספר לימוד אמריקני אחד פותח בדברים אלה:

מקורותיו של העם האמריקני

אנו האמריקנים **הננו כולנו בני מהגרים**: מעטים מביניהם הם מהגרים אשר זה מקרוב באו, והרוב המוחלט הם צאצאים של מי שהגיעו לכאן בשלבים מוקדמים יותר, כפי שיפורט להלן: 1. **עמים נודדים**. שנים רבות לפני גילוי העולם החדש על ידי האירופים, הגיעו הנה עמים נודדים בקבוצות גדולות. לפני אלפי שנים הגיעו לכאן נודדים אסיאתים מצפון מזרח אסיה. הם מצאו כאן ארץ ריקה מתושבים. צאצאיהם נודעו אחר כך בשם **אינדיאנים ואסקימואים** [...] 2. **מהגרים**. לאחר שקולומבוס הגיע אל העולם החדש (1492), החלה זרימת מהגרים שבאו לשם התיישבות קבע [...] 3. **מהגרים בכפייה**. אפריקנים נעקרו בכפייה ממערב אפריקה והועברו לאמריקה על מנת לשמש עבדים במטעות [...] ⁵

שאלות

לדיון: מחבר ספר הלימוד שמתוכו ציטטנו בחר להציג בפני התלמידים האמריקנים גם את האינדיאנים כ'מהגרים', כפי שמוכן ממשפט הפתיחה.

1. נסו לערער על היעילות והשימושיות שבהגדרתו.

2. מדוע בחר המחבר להציג כך את הדברים?

3. אליהם יש להוסיף את צאצאי מי שלא היגרו אלא ישבו בארץ משנים: האינדיאנים; וכן את תושבי השטחים שסופחו לארצות הברית במהלך השנים והיו מיושבים בקבוצות אתניות שונות, כגון מקסיקנים בחלקיה הדרומיים של ארצות הברית ואסקימואים באלסקה.

4. ב־1776 השתייכו 75% מבני המושבות באמריקה הצפונית לכנסיות שפרשו מן הכנסייה האנגליקנית. באותו הזמן היה שיעורם של אלה באוכלוסיית ארץ האם (אנגליה) רק 10%.

5. Irving L. Gordon, *American Studies*, New York 1975, p. 1.

פרק 1 | ההגירה לארץ חקלאית ולשפע משאבים (1607–1880)

התיישבו דווקא בספר. מושג ה'ספר' בארצות הברית מתייחס לגבול שבין הארץ המיושבת והמעובדת לבין האזור השומם והפראי. קו זה היה בתזוזה מתמדת לכיוון מערב, ובמשך קרוב לשלוש מאות שנים היה קיים תמיד אזור כזה בשביל האמריקנים.

הספר הראשון של התקופה הקולוניאלית השתרע בין האוקיינוס האטלנטי לבין הרי האפלצ'ים, וההתיישבות בו התרכזה בתחילה לצדי הנהרות שזרמו אל האוקיינוס. לאחר השגת העצמאות התפשט הספר אל מעבר לקו פרשת המים של האפלצ'ים לעמק אוהיו, והתאפיין במשקים זעירים. לעומתו התפתח 'הדרום העמוק' (ג'ורג'יה, אלבמה, מיסיסיפי), שבו הוקמו מטעות העבדות. עמק המיסיסיפי, בהיותו עורק תחבורה ראשי מצפון לדרום, זימן פיתוח שונה מזה של המישורים. במישורים הגדולים (דקוטה, נברסקה, קנזס) לא צמחו יערות ועצים טבעיים, ולכן הם התאימו במיוחד למרעה או לגידול דגנים. באזורים נרחבים התפתח 'הספר של הבוקרים' (בטקסס למשל). באמצע המאה ה-19 התפשטה שמועה כי בקליפורניה נמצא זהב, ורבים מיהרו להגיע לשם. התופעה כונתה 'הבהלה לזהב'. הדרך לקליפורניה ארכה אז כארבעה חודשים על גבי עגלות הנהוגות בידי סוסים. במקומות מסוימים היו מעברי ההרים כה צרים שהיה צורך לפרק את העגלות כדי להעביר אותן ואת כל הציוד ידנית. כשנפתח המערב הרחוק להתיישבות, הוא זימן אפוא את 'ספר הכורים'. אלה נמשכו תחילה אל הזהב, ואחר כך גם אל מרבצי הנחושת, הכסף ושאר המתכות.

בספר היה קשה: המתיישבים היו צריכים להתמודד עם איתני הטבע – לפעמים פראיים ואימתניים – וכן עם אימת האינדיאנים, אשר לא בקלות נכנעו לאדוניה החדשים של הארץ. המתיישבים היו צריכים לבקש את היער, לבנות את בתייהם ולהתמודד עם קשיי החיים בבדידות.

'בית קטן בערבה' –

משפחה בחזית ביתה בנברסקה, בשנת 1890.

בחבל ארץ זה השתרעו מישורים רחבים מכוס עשב, אך לא היו בו יערות, על כן בנו מתיישביו בתי בוץ. בחצר הבית חפרו באר, שממנה יכלו לשאוב מים.

המהגרים מתבססים כבעלי אדמה

על חייהם החדשים של המהגרים נוכל ללמוד מעיון נוסף בתיאורו של קרבקר ב'אמריקני מהו' (1782; ראו נספח 3).

שאלות ?

1. מה יכלו המהגרים למצוא במושבות, שעשו להסביר את משיכתם של רבים לבוא לשם? (קטעים ב, ז).
2. מה היה תהליך קליטתם של המהגרים, כמתואר על ידי קרבקר? (קטעים ו, ז).

תיאורו של קרבקר מאפיין את חוויית ההגירה של רבים במשך זמן ארוך: כל זמן שהחברה היתה חקלאית בעיקרה, והקרקע היתה משאב זמין, התקבלו המהגרים בברכה. עם הגיעם לארץ המשוועת לפיתוח ולידיים עובדות, השתלבו רובם בעבודת האדמה. רבים מהם – או מצאצאיהם –

מפה פיזית של ארצות הברית

עצמאית שאינה סובלת ריסונים מיותרים – ובעקבות זה גם פיתוח יחס חשדני לחוקי המדינה. שפע המשאבים שעמדו לרשותו של כל מבקש אכן נטעו בטחון רב אצל המתיישבים, ורבים מהם ראו ברכה בעמלם והצליחו להתבסס כלכלית. היכולת לנוע הלאה מערבה נעשתה פיתרון לבעיות רבות, ועוררה את אווירת החיפוש אחר הזדמנויות. היא גם עזרה לטפח את המיתוס על אודות 'ארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות' ו'חופש ההזדמנויות', כלומר – המחשבה שכל אחד יכול להצליח.

ורחוק מריכוזי האוכלוסייה. השפעתם של קשיים אלה על עובדי האדמה עלולה היתה להיות מייאשת, ואולם העובדה שבסופו של דבר המפעל הצליח הפכה את כל המהלך למבורך בעיניהם. בתנאים הקשים של הספר התנתקו המתיישבים ביתר קלות מדעותיהם הישנות, והצמיחו ערכים שהפכו במהלך הזמן ללב הגדרת הזהות האמריקנית: שבח לחלוציות, מעשיות ויזמות, התרכזות בשגשוג חומרי, אמונה בכוחו של האדם הבודד – האינדיבידואל – לפעול ולנצח כל מכשול, פיתוח רוח